

малій прозі намагаються сконцентруватися на окремих деталях, які є визначальними в конкретній ситуації. Для характеротворення письменник використовує фрагментарний опис, в якому бере до уваги опис окремої частини тіла чи обличчя, що найбільше розкриває характер персонажа і передає емоції. «А ввечері, коли ми вже перестали ждати повернення Ізраеля, я, певна річ, згадав той ніс на зовсім незворушному обличчі, який сам по собі, із своєрідним талантом виражав глибоке занепокоєння. [...] Звісно, на обличчі Ізраеля не здригнувся жоден м'яз. Але ніс його помаленьку, підступно, зрадливо почав червоніти. Ізраель міг контролювати вираз свого обличчя, але не колір носа. І ніс, зловживаючи цим, мовчки дав про себе знати. Без відома Ізраеля ніс виразив майорові своє глибоке невдоволення» [3; 179-180]. Через цю деталь автор передає силу характеру людини, яку охопив страх перед смертю, проте вона йому не віддавалася через почуття обов'язку.

Ніхто не скаже краще про результати отриманого досвіду, ніж сам Екзюпері: «Отже, в мені є хтось, з ким я борюся, щоб рости. І мені потрібен був цей важкий політ, щоб якось відокремити в собі особистість, з якою я борюся, від людини, яка в мені зростає. Я ще не знаю, чого вартий образ, який виникає переді мною, але кажу собі: особистість – це тільки шлях. Головне – людина, яка йде цим шляхом» [3; 314].

Отже, «Військовий льотчик» – це шлях усвідомлення автором самого себе, його переживання, думки, погляди, пошук свого місця в суспільстві. Війна в його розумінні явище безглузде, яке породжує страх, смерть і відчай, замість того. Ці екзистенціали розкриваються завдяки прийомам ретроспекції, авторським відступам, описам персонажів. Це своєрідний філософський трактат, в якому простежується шлях усвідомлення письменником екзистенції буття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левчук Л. Т. Етичне підґрунтя філософії екзистенціалізму // Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1997. – С. 123-147.
2. Павличко Д. Крила людини [Антуан де Сент-Екзюпері] / Д. Павличко // Літературознавство. Критика : У 2 т. / Д. В. Павличко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи». 2007. – Т. 2 : Світова література. – С. 436-452.
3. Сент-Екзюпері А. Планета людей. Военный летчик. Письмо заложнику. Пер. с франц. М., 1977. – С. 167-336.
4. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ сторіччя. [Електронний ресурс] // Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2010. – Режим доступу:
5. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27409/05-Stetsenko.pdf?sequence=1>.
6. Чичерін О. «... Я живу в польоті» / Антуан де Сент-Екзюпері «Планета людей», «Маленький принц». – Львів, 1981. – С. 3-4.

Дудик Наталії

Науковий керівник – доц. Г. І. Дідук-Ступ'як

ДИДАКТИЧНІ ПАРАМЕТРИ КОМУНІКАТИВНО-СТИЛІСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

Навчання морфології на дидактичній основі у старших класах необхідно розглядати як цілеспрямований процес взаємодії вчителя й учнів, унаслідок якого діти засвоюють лінгвістичну теорію і формують комунікативно-стилістичні уміння й навички. Важливим елементом цього процесу є вдало підібрані методи, прийоми і засоби навчання, що забезпечують засвоєння змісту шкільного курсу. Проте такий підхід вимагає конденсації теоретичного матеріалу, удосконалення технології уроку (блокової системи вивчення нового матеріалу, використання опорних таблиць, конспектів). По-новому осмислюються закономірності та принципи, які забезпечують технологію навчання, тобто стратегію, пріоритети, взаємодію учителя й учнів. В основі навчання рідної мови в усіх типах шкіл лежать загальнодидактичні й лінгвометодичні принципи, що забезпечують належний рівень засвоєння змісту шкільного курсу мови та формування комунікативних умінь і навичок.

Проблемі дидактичних основ комунікативно-стилістичного аспекту вивчення морфології у старших класах приділяли увагу такі провідні науковці сучасності, як П.Кордун,

М.Пентилюк, І.Лопушинський, Г.Дідук-Ступ'як, О. Біляєв, Є.Голобородько, О. Горошкіна, С. Караман, В.Мельничайко, Г. Михайловська, Л.Паламар, Т.Симоненко та ін.

Нині старша школа потребує нових поглядів та авторських методик щодо використання загальнодидактичних та специфічних (методичних) принципів, відповідних методів, прийомів та засобів на уроках української мови, зокрема і під час вивчення розділу «Морфологія». Саме ці питання й зумовили *актуальність* та вибір *теми* наукової розвідки.

До загальнодидактичних принципів відносять науковість (тлумачення мовних фактів), систематичність і послідовність (таке розташування матеріалу, яке дало б змогу зрозуміти окремі мовні факти і явища в цілісній системі), наступність (спадкоємність) і перспективність (установлення зв'язків між матеріалом, що вивчається, і наступними розділами, накреслення перспективних ліній формування мовних знань і мовленнєвих умінь), зв'язок теорії з практикою, наочність (додаткові дидактичні засоби, зразки правильного мовлення), доступність (відповідність змісту, форм, способів викладу віковим особливостям дітей), свідомість та ін. На них і ґрунтується методика викладання мови, яка забезпечує процес навчання успішного засвоєння учнями навчального матеріалу, зокрема і з розділу «Морфологія», та формування комунікативної компетентності. Принципи виступають не ізольовано, а в органічному взаємозв'язку, доповнюючи й зумовлюючи один одного.

Динамічність і відкритість системи навчання спонукає вчителів працювати творчо, шукати нові підходи до навчання рідної мови, розробляти і впроваджувати додаткові, спеціальні курси. Учені-методисти виділяють специфічні, або методичні принципи. До них можна віднести: взаємозв'язок у вивченні всіх розділів шкільної програми; функціонально-стилістична спрямованість в навчанні мови, зв'язок вивчення мови з розвитком мовлення; вивчення морфології на синтаксичній основі; структурно-семантичний підхід до вивчення синтаксису; зв'язок навчання пунктуації та виразного читання тощо.

Для вчителя-словесника необхідним сьогодні є доцільний вибір тих методів і прийомів, які найбільш якісно забезпечать комунікативно-стилістичне вивчення морфології у старших класах. В дидактиці метод розглядається як система послідовних дій учителя, що організовує пізнавальну і практичну діяльність учнів. Вчений Є. Ітельсон наголошує: «... методи навчання — це система методичних прийомів, побудова яких визначається цілями навчання, характером навчального матеріалу і особливостями джерел навчальної інформації [1, с. 56]. На підвищення ефективності кожного з методів навчання впливає продумане використання засобів навчання. До них належать дидактичний матеріал, наочність, технічні засоби, які й забезпечують успішну навчальну роботу на уроці. Окремий аспект на сучасному етапі розвитку методики української мови становлять методи навчання. Упровадження інтерактивного підходу в процес навчально-пізнавальної діяльності учнів має необмежені можливості в досягненні практичної мети навчання української мови. Інтерактивний (від англ. interaction – взаємодія) – той, що базується на взаємодії; означає наявність зворотного зв'язку між педагогом або засобом навчання та учнями [2, с. 15]. О. Горошкіна зазначає, що «інтерактивна технологія – це організація навчання, що забезпечує здобуття знань засобами спільної діяльності через діалог, полілог учнів між собою і вчителем» [3, с. 7].

Слід зазначити, що вчений-педагог О. Пометун розмежовує дві понятійні категорії: «інтерактивні методи» і «методи інтерактивного навчання», вбачаючи відмінність у змістовому наповненні слова «інтерактивні»: «говорячи "інтерактивні методи", слід наголошувати на якостях самого методу, пізнавальна діяльність учнів при цьому є вторинною, тобто, як тільки перестає працювати метод – учень перестає активно навчатися та взаємодіяти з іншими» [6, с. 56]. Г. І. Дідук-Ступ'як опирається на дослідження вченого та зазначає, що «інтерактивними методами є: «2+2=4», «лови помилку», «коло ідей», «мікрофон», «лінгвістична карусель», «павутиння слів», «сенкан», «лінгвоестафета», «взаємоперевірка», «банк інформації», метод маєтики, метод створення ситуацій успіху, метод тренінгу, метод проєктів, кейс-метод, метод форуму, метод медіа-навчання, комп'ютерні методи тощо» [5, с. 401]. В інтерактивному навчанні основою є активність учня, що складається не тільки безпосередньо методом, але й іншими чинниками, наприклад, освітнім середовищем, створеним у цьому навчальному закладі. До таких методів інтерактивного навчання вчені-дидакти М. Бойко, А. Кіктенко, Н. Лупак, О. Любарська, О. Пехота, О. Пометун, Г. Селевко, О. Янкович та інші відносять:

створення ситуацій успіху, метод тренінгу, метод проєктів, кейс-метод, метод форуму, метод медіа-навчання, комп'ютерні методи тощо [6, с. 65].

Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером колективу. Інтерактивні технології – це свого роду комунікативні завдання, що інтегрують знання, уміння й навички учнів у засвоєнні ними мовного й мовленнєвого матеріалу з різних сфер і тем спілкування та досвід його доцільного застосування відповідно до мети і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Інтерактивні види роботи дають можливість старшокласникам переносити набуті раніше знання, сформовані вміння й навички на нові види діяльності та нові ситуації мовленнєвої взаємодії, чим удосконалюють їхній комунікативний досвід. Процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи учня та його власної активної участі в цьому процесі, особливо під час комунікативно-стилістичного вивчення морфології. Пояснення й демонстрація самі по собі ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти лише за допомогою активного інтерактивного навчання, що «повністю базується на філософсько-методологічних положеннях новітніх підходів, які активно впроваджуються сьогодні в освітньому просторі в цілому і на уроках української мови зокрема» [5, с. 401], що особливо стосується і комунікативно-стилістичного вивчення морфології.

Отже, можна зробити висновок, що комунікативно-стилістичне вивчення морфології старшокласниками вимагає знання таких загальнодидактичних принципів як науковість, систематичність і послідовність, перспективність, зв'язок теорії з практикою, наочність, доступність, свідомість. А також необхідно взяти до уваги і лінгвометодичні принципи: комунікативно-діяльнісний, екстралінгвістичний, структурно-семантичний, функціонально-стилістичний, дотримання яких становить лінгводидактичну основу навчання морфології. Крім цього, вагомим є раціональний відбір методів і прийомів, який сприяє підвищенню рівня комунікативно-стилістичних умінь і навичок. Адже, як наголошує викладач-методист Г. І. Дідук-Ступ'як, «сучасний стан вивчення уроків української мови передбачає навчання мови на основі текстів різних типів і стилів» [5, с. 402]. Важливу роль у процесі навчання морфології у старших класах відіграють інтерактивні методи навчання «мозковий штурм», «мікрофон», «коло ідей», «акваріум» та безліч інших дидактичних ігор, що сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу і дають змогу учням полегшити процес засвоєння знань, аналізувати отриману інформацію про частини мови, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу з розділу «Морфологія», навчатись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати з приводу проблемних вправ, що подаються на вивчення розділу «Морфологія», вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати, шукати компроміси, знаходити спільне розв'язання проблем, розвивати навички проєктної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови / О. М. Біляєв. – К.: Генеза, 2005.
2. Біляєв О.М. Сучасний урок української мови / О. М. Біляєв. - К.: Рад. школа, 1981. – 176 с.
3. Горошкіна О. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови / О. Горошкіна // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 3. – С. 7 – 10.
4. Дідук-Ступ'як Г. І. Лінгводидактична інтерпретація макротехнології «Інтеракція різнотипових підходів до вивчення української мови» в основній школі. – Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(8), 2014. – № 16. – С. 58 – 61.
5. Дідук-Ступ'як Г. І. Навчальний потенціал інтеракції різнотипових підходів до вивчення української мови в основній школі / Г. І. Дідук-Ступ'як//Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2013. - Вип. 64. - С. 399-403
6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : [метод. посіб.] / авто-уклад. О. І.Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.П.Н. – 136 с.